

BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH TUSHUNCHASI.

Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika psixologiya kafedrasida assistent
o'qituvchisi **Kadirova Omadxon Sobirjonovna**
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi.
Asidinova Shahnoza Shuxratbek qizi

ANNOSTATSIYA: Ushbu maqola “Bolalarni maktabga tayyorlash tushunchasi” masalasini kompleks yondashuv asosida tahlil qiladi. Maqolada bolaning maktabga tayyorlanish jarayoni faqat aqliy tayyorgarlik bilan cheklanmasligi, balki uning psixologik, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ham katta e'tibor qaratilishi lozimligi haqida gap boradi. Erta yosh davridagi tarbiya, ya'ni g'odaklik davridagi 3 yoshgacha bo'lgan davrning ahamiyati Masaru Ibuka “Uchdan keyin kech” asari asosida ta'kidlanadi. Shuningdek, maqola maktabgacha ta'limda ota-onalar va tarbiyachilarning, xususan, malakali pedagoglarning roli, guruh tarkibi va amaliyotga o'xshash tayyorgarlik jarayonining ahamiyatini ko'rsatadi. Hududiy rivojlanish va qishloq, tuman hududlarida sifatli ta'limni ta'minlash borasida Prezidentning qabul qilingan qarori muhim o'rin egallaydi. Umuman olganda, maqola maktabga tayyorlash tizimini yaxshilash va har bir bolaning individual salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlarni tavsiflaydi.

Kalit so'zlar. Jismoniy tayyorgarlik, zehn, tarbiyachi o'rni, muassasa, maktabgacha ta'lim, tarbiyachi, amaliyot, guruhlar, psixologik tayyorgarlik, ota ona ro'li, uchdan keyin kech.

Bolalarni maktabga tayyorlash tushunchasi doirasida eng asosiy qadam – bu bolaning g'odaklikdan boshlab tarbiyasini yo'lga qo'yishdir. Hozirgi kunda pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolani rivojlantirish uchun 3 yoshgacha bo'lgan davr eng muvofiq hisoblanadi. Masaru Ibuka o'zining “Uchdan keyin kech” asarida aynan shu yosh davrning ahamiyatini ta'kidlab, 3 yoshli bolaning nafaqat o'z ona tilida balki boshqa tillarda ham muloqotga kirishish qobiliyati kuzatilganini aytadi.

Ibuka fikricha, bola tarbiyalashning yagona andozasi yo‘q; har bir bolaga individual yondashuv talab etiladi. Har bir bola o‘ziga xos qobiliyatlarga ega bo‘ladi, lekin ularning to‘laqonli shakllanishida ilmi onaning roli beqiyos. “Ilmi ayoldan ilmi farzand dunyoga keladi”, degan qadriyatni Ibuka va boshqa pedagoglar, xususan Glen Doman ta’kidlaydi. Bu yerda nafaqat onaning balki, otaning ham bola tarbiyasidagi muhim o‘rnini eslatish lozim. Bola tarbiyasi — bu ota-onaning birgalikdagi mas’uliyati bo‘lib, har ikkala tomonning bilim, sabr-toqat va yondashuvi uning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga ta’sir qiladi. Bundan ko‘rinib turibdiki, maktabga tayyorlash jarayonida homila davridan boshlab, g‘odaklik davri va 3 yosh atrofida faol e’tibor berish zarurligi ochiq-oydin tasdiqlanadi. Shu bilan birga, har bir bolani mustaqil shakllantirish, uning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan tarbiya jarayoni olib borilishi shart.

Ushbu yondashuv nafaqat bolaning til o‘rganish qobiliyatini, balki uning jamiyatga moslashuvi, ijtimoiy ko‘nikmalari va psixologik barqarorligini ta’minlaydi. Shu sababli, bolani maktabga tayyorlashda ota-onalar va tarbiyachilarning tajribali yondashuvi, shaxsiy ehtiyojlarni inobatga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

3. Erta yoshdagi tarbiya va Masaru Ibuka fikrlari asosida shaxsiy yondashuv

Bolalarni maktabga tayyorlash tushunchasi doirasida eng asosiy qadam – bu bolaning g‘odaklikdan boshlab tarbiyasini yo‘lga qo‘yishdir. Hozirgi kunda pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolani rivojlantirish uchun 3 yoshgacha bo‘lgan davr eng maqbul hisoblanadi. Masaru Ibuka o‘zining “Uchdan keyin kech” asarida aynan shu yosh davrning ahamiyatini ta’kidlab, 3 yoshli bolaning nafaqat o‘z ona tilida balki boshqa tillarda ham muloqotga kirishish qobiliyati kuzatilganini aytadi.

Ibuka fikricha, bola tarbiyalashning yagona andozasi yo‘q; har bir bolaga individual yondashuv talab etiladi. Har bir bola o‘ziga xos qobiliyatlarga ega bo‘ladi, lekin ularning to‘laqonli shakllanishida ilmi onaning roli beqiyos. “Ilmi ayoldan ilmi farzand dunyoga keladi”, degan qadriyatni Ibuka va boshqa pedagoglar, xususan Glen Doman ta’kidlaydi. Bu yerda nafaqat onaning balki, otaning ham bola tarbiyasidagi muhim o‘rnini eslatish lozim. Bola tarbiyasi — bu ota-onaning birgalikdagi mas’uliyati bo‘lib, har ikkala tomonning bilim, sabr-toqat va yondashuvi uning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga ta’sir qiladi.

Bundan ko‘rinib turibdiki, maktabga tayyorlash jarayonida homila davridan boshlab, g‘odaklik davri va 3 yosh atrofida faol e’tibor berish zarurligi ochiq-oydin tasdiqlanadi. Shu bilan birga, har bir bolani mustaqil shakllantirish, uning individual

qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan tarbiya jarayoni olib borilishi shart. Bugungi kunda bolalarni maktabga tayyorlash masalasi pedagogik sohada eng muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Maktabga tayyorlov jarayoni nafaqat bolalarning bilim darajasiga, balki ularning psixologik, emotsional va ijtimoiy holatlariga ham bevosita ta'sir qiladi. Bolaning maktabga qadam qo'yishidan avvalgi tayyorgarlik bosqichi, uning kelajakdagi ta'lim jarayoniga qanday munosabatda bo'lishini belgilab beradi.

Maktabga tayyorlash tushunchasi:

Maktabga tayyorlash — bu bolaning maktab hayotiga, ya'ni dars mashg'ulotlariga, o'qituvchi va sinfdoshlar bilan muloqotga, o'quv intizomiga moslashuvini ta'minlaydigan tayyorgarlik bosqichidir.

Tayyorgarlik turlari:

1. Aqliy tayyorgarlik – bolaning fikrlashi, eslab qolish, e'tibor va tafakkur darajasi.
2. Psixologik tayyorgarlik – bola mustaqil ishlay olish, topshiriqlarni oxirigacha bajarish, sabrli bo'lish.
3. Ijtimoiy tayyorgarlik – guruhda ishlash, o'qituvchini tinglash, sinfdoshlar bilan muomala qilish.
4. Jismoniy tayyorgarlik – bolaning sog'ligi, holati, yozish va chizish uchun motorik qobiliyatlari.
5. Tarbiyachilarning roli va maktabga tayyorlovdagi tizim takomillashuvi

Maktabga tayyorlash jarayonida nafaqat ota-onalar balki tarbiyachilar ham juda muhim o'rin egallaydi. Tarbiyachilarning faoliyati bolaning nafaqat bilim olishi balki ijtimoiy, psixologik va til ko'nikmalarini shakllantirishda ham asosiy omil hisoblanadi. Quyidagi jihatlar ushbu jarayonni yanada samarali tashkil etish uchun zarur hisoblanadi:

- Malakali kadrlarning yetishmovchiligi va global muammolar:

Hozirgi kunda malakali, yetuk ilmga ega tarbiyachilarning yetishmasligi jahon miqyosidagi muammolardan biri sifatida qaralmoqda. Ushbu kamchilik nafaqat pedagogik tizimga balki butun ta'lim tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

- Guruhlarda bolalar sonining optimal darajasi:

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bir guruhdagi tarbiyalanuvchilar sonining ko'p bo'lishi bolalarning individual rivojlanishini va bilim olish jarayonini sekinlashtiradi.

Shu bois, individual o'quv tizimini joriy etish, hamda bolalar soni kamaytirilgan guruhlar tashkil etilishiga alohida e'tibor berish zarur.

- Amaliyotga o'xshash tayyorgarlik jarayoni:

Maktabga tayyorlov jarayonida bolalarni amaliyotga jalb qilish, ya'ni bakalavr tizimidagi talabalar amaliyot jarayonida maktablarga tashrif buyurishi kabi, tarbiyalanuvchilarning ham maktab muhitiga tanishishlari muhim ahamiyat kasb etadi. Bu usul orqali bolalar maktabda qanday jarayonlar ke'layotganini birinchi qo'ldan ko'rib, ularga moslashish osonlashadi.

- Tarbiyachilarning bilimlarini oshirish va kadrlar tayyorlash:

Yurtimizda tarbiyachilarning malakasini oshirish va yetarli kadrlar tayyorlash bo'yicha islohotlar jadal amalga oshirilmoqda. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni qamrab olish ishlari kundan kunga takomillashmoqda, ayniqsa qishloq va tuman hududlaridagi tashkilotlarda ham bolalar ta'limini oshirish bo'yicha qadamlar mustahkamlanmoqda.

Ushbu yondashuv nafaqat bolalarning bilim olish jarayonini yaxshilaydi, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, mustaqil o'quv tizimi va kichik guruh shakllari tarbiyachilar uchun ham samarali ish muhitini yaratadi, buning natijasida ularning professional rivojlanishi va bolalarga bo'lgan e'tibori oshadi.

Bugungi kunda bolalarni maktabga tayyorlash masalasi pedagogik sohada eng dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Maktabga tayyorlov jarayoni nafaqat bolalarning bilim olishi, balki ularning psixologik, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ham bevosita ta'sir qiladi. Maktabga tayyorlashda bolaning g'odaklik davridan boshlab tarbiyasi va 3 yoshgacha bo'lgan rivojlanish davri katta ahamiyatga ega ekanligi, shuningdek, ota-onalar va tarbiyachilarning yondashuvi asosiy rol o'ynaydi.

2. Nazariy asoslar

Maktabga tayyorlash tushunchasi bolaning maktab hayotiga moslashishini ta'minlash jarayonini anglatadi. Bu jarayon quyidagi jihatlarga ega:

Aqliy tayyorgarlik: Bolaning fikrlash, eslab qolish va e'tibor qobiliyatlarini shakllantirish.

Psixologik tayyorgarlik: Mustaqil ishlash, topshiriqlarni bajara olish, sabr-toqat va muloqot qobiliyatini rivojlantirish.

Ijtimoiy tayyorgarlik: Sinfdoshlar va o'qituvchilar bilan samarali aloqada bo'lish, guruhda ishlashni o'rganish.

Jismoniy tayyorgarlik: Bolaning motorik qobiliyatlari, yozish va chizish ko'nikmalari rivojlanishi.

3. Erta yoshdagi tarbiya va Masaru Ibuka fikrlari asosida shaxsiy yondashuv

Bolani maktabga tayyorlash jarayonida eng muhim davr – bu g'odaklikdan boshlab 3 yoshgacha bo'lgan davr hisoblanadi. Masaru Ibuka o'zining “Uchdan keyin kech” asarida aynan shu davrning ahamiyatini ta'kidlab, 3 yoshli bolaning nafaqat ona tilida, balki boshqa tillarda ham muloqot qila olishini kuzatgan pedagogik tajriba va ilmiy yondashuvni keltiradi. Ibuka fikricha, bola tarbiyalashning yagona andozasi yo'q; har bir bolaga uning individual qobiliyatlariga mos yondashish talab etiladi. Shuningdek, bola tarbiyasida ilmi onaning o'rni juda katta – “Ilmi ayoldan ilmi farzand dunyoga keladi” degan qadriyatni u ilgari suradi. Bu qarash orqali bolaning til rivoji va shaxsiy qobiliyatlarini mustahkamlash, shu bilan birgalikda ota-onalar va tarbiyachilarning birgalikdagi yondashuvi ahamiyat kasb etadi.

4. Tarbiyachilarning roli va maktabga tayyorlov tizimini takomillashtirish

Maktabga tayyorlash jarayonida nafaqat ota-onalar balki tarbiyachilar ham katta o'rin egallaydi. Tarbiyachilarning faoliyati bolaning bilim olishi, ijtimoiy ko'nikmalari va psixologik rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, quyidagi chora-tadbirlar muhimdir:

Malakali kadrlar yetishmovchiligi: Hozirgi kunda yurtimizda yetuk, ilmga ega tarbiyachilarning yetishmasligi global ta'lim tizimining dolzarb muammolaridan biridir.

Optimal guruh tarkibi: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bir guruhdagi tarbiyalanuvchilar sonining kamaytirilishi, individual o'quv tizimini joriy etish bolaning rivojlanishi va bilim olish jarayonini samarali tashkil etadi.

Amaliyotga o'xshash tayyorgarlik jarayoni: Bolalarni, bakalavr talabalarining maktab muhitiga tanishish jarayoniga o'xshash tarzda, amaliy faoliyat bilan tanishtirish muhim. Bu orqali ular maktabga moslashishda ancha osonlikka erishadilar.

Tarbiyachilarning malakasini oshirish: Yurtimizda tarbiyachilarning bilim darajasi va malakasini oshirishga oid islohotlar jadal amalga oshirilmoqda, shu bilan bir qatorda qishloq va tuman hududlaridagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarining holati ham yaxshilanmoqda.

5. Hududiy rivojlanish va Prezident qarori asosida qo'shimcha yondashuv

Bugungi kunda bolalarni maktabga tayyorlash masalasi pedagogik sohada eng dolzarb yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Maktabga tayyorlov jarayoni nafaqat bolalarning bilim olishi, balki ularning psixologik, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ham bevosita ta’sir qiladi. Maktabga tayyorlashda bolaning g‘odaklik davridan boshlab tarbiyasi va 3 yoshgacha bo‘lgan rivojlanish davri katta ahamiyatga ega ekanligi, shuningdek, ota-onalar va tarbiyachilarning yondashuvi asosiy rol o‘ynaydi.

2. Nazariy asoslar

Maktabga tayyorlash tushunchasi bolaning maktab hayotiga moslashishini ta’minlash jarayonini anglatadi. Bu jarayon quyidagi jihatlarga ega:

- Aqliy tayyorgarlik: Bolaning fikrlash, eslab qolish va e’tibor qobiliyatlarini shakllantirish.
- Psixologik tayyorgarlik: Mustaqil ishlash, topshiriqlarni bajara olish, sabr-toqat va muloqot qobiliyatini rivojlantirish.
- Ijtimoiy tayyorgarlik: Sinfdoshlar va o‘qituvchilar bilan samarali aloqada bo‘lish, guruhda ishlashni o‘rganish.
- Jismoniy tayyorgarlik: Bolaning motorik qobiliyatlari, yozish va chizish ko‘nikmalari rivojlanishi.

3. Erta yoshdagi tarbiya va Masaru Ibuka fikrlari asosida shaxsiy yondashuv

Bolani maktabga tayyorlash jarayonida eng muhim davr – bu g‘odaklikdan boshlab 3 yoshgacha bo‘lgan davr hisoblanadi. Masaru Ibuka o‘zining “Uchdan keyin kech” asarida aynan shu davrning ahamiyatini ta’kidlab, 3 yoshli bolaning nafaqat ona tilida, balki boshqa tillarda ham muloqot qila olishini kuzatgan pedagogik tajriba va ilmiy yondoshuvni keltiradi. Ibuka fikricha, bola tarbiyalashning yagona andozasi yo‘q; har bir bolaga uning individual qobiliyatlariga mos yondashish talab etiladi. Shuningdek, bola tarbiyasida ilmi onaning o‘rni juda katta – “Ilmi ayoldan ilmi farzand dunyoga keladi” degan qadriyatni u ilgari suradi. Bu qarash orqali bolaning til rivoji va shaxsiy qobiliyatlarini mustahkamlash, shu bilan birgalikda ota-onalar va tarbiyachilarning birgalikdagi yondashuvi ahamiyat kasb etadi.

4. Tarbiyachilarning roli va maktabga tayyorlov tizimini takomillashtirish

Maktabga tayyorlash jarayonida nafaqat ota-onalar balki tarbiyachilar ham katta o‘rin egallaydi. Tarbiyachilarning faoliyati bolaning bilim olishi, ijtimoiy ko‘nikmalari va psixologik rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shu nuqtai nazardan, quyidagi chora-tadbirlar muhimdir:

- Malakali kadrlar yetishmovchiligi: Hozirgi kunda yurtimizda yetuk, ilmga ega tarbiyachilarning yetishmasligi global ta'lim tizimining dolzarb muammolaridan biridir.

- Optimal guruh tarkibi: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bir guruhdagi tarbiyalanuvchilar sonining kamaytirilishi, individual o'quv tizimini joriy etish bolaning rivojlanishi va bilim olish jarayonini samarali tashkil etadi.

- Amaliyotga o'xshash tayyorgarlik jarayoni: Bolalarni, bakalavr talabalarining maktab muhitiga tanishish jarayoniga o'xshash tarzda, amaliy faoliyat bilan tanishtirish muhim. Bu orqali ular maktabga moslashishda ancha osonlikka erishadilar.

- Tarbiyachilarning malakasini oshirish: Yurtimizda tarbiyachilarning bilim darajasi va malakasini oshirishga oid islohotlar jadal amalga oshirilmoqda, shu bilan bir qatorda qishloq va tuman hududlaridagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarining holati ham yaxshilanmoqda.

5. Hududiy rivojlanish va Prezident qarori asosida qo'shimcha yondashuv

Tuman va qishloq hududlarida maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu hududlarda tarbiyachilar soni va malakasini oshirish, bolalarni qamrab olish va ta'lim sifatini yaxshilash yuzasidan Prezidentning qabul qilgan qarori katta rol o'ynaydi. Qaror doirasida:

- Tuman va qishloq hududlaridagi maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qo'shimcha e'tibor berilishi,

- Tarbiyachilarning malakasini oshirish va yangi yetuk kadrlarni tayyorlash chora-tadbirlari qo'llanilishi,

- Hududiy farqlarni kamaytirish va barcha bolalarga teng sifatli ta'lim taqdim etilishi rejalashtirilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, bolalarni maktabga tayyorlash jarayoni — bu bilim, psixologik va ijtimoiy rivojlanishga qaratilgan murakkab va ko'p qirrali jarayondir. Erta yoshdagi tarbiya, Masaru Ibuka asaridagi ilgari surilgan g'oyalar, malakali tarbiyachilar yondashuvi, optimal guruh tarkibi va hududiy farovonlikni ta'minlash maqsadida qabul qilingan Prezident qarori tizimimizni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu tizim asosida har bir bola individual ehtiyojlarga mos tarzda tarbiyalansa, kelajakda maktabda hamda jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga ishonch hosil qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Masaru Ibuka. Uchdan keyin kech asari.
2. Prezident Qarori. “Maktabgacha ta’lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” – Prezident Qarori № PP-1189, 2020 yil 12 noyabr. Hududiy farqlarni kamaytirish va barcha bolalarga teng sifatli ta’lim taqdim etilishi rejalashtirilmoqda.

**Research Science and
Innovation House**

